

Galileo Galilei kondenatua egon da: 347 urtez. Eta kondenatuta dago oraindik ere. Erromako "Ofizio Santuak" —Erromako Elizak— kondenatu zuen 1633. urtean.

Vatikano-k orain birgaitu nahi du. Orduko gaitzespena onespén bihurtu agian.

Ezaguna da Galileoren historia. Kopernikoren teoriaren aldekoa izan zen: hau da, lurra ez dagoela finko kosmoaren barruan, beste astroak beraren inguruan dabilzan bitartean; alderantziz, lurra bera eguzkiaren inguruan dabilela biraka. Bere behaketek horretara bultzatu zuten Galileo. Eta horixe defendatu zuen bere liburuetan.

1616an Eliza katolikoak Koperniko Indizean —edo debekaturiko liburuen artean— sartu zutenetik, nahiko tirabira izan zuen Galileok Erromako Elizarekin, 1633an honek gaitzetsi zuen arte. Eta heriotza arte gartzelaturik —edo erdigartzelaturik— eduki zuen.

Ordutik honera zientziaren eta erlijioaren —eta fedearen?— arteko tirabiraren sinbolo bihurtu da Galileo. Ez hori bakarrik: barneko kontradizioaren irudi agertu da, "Epur si muove" bere esaera ezagun haren bidez. Arrazoiarengatik martiria!

Egoera horretan hil zen. Baina bitartean bere zientziako baieztapenak eta bereziki bere zientzi metodoak arrakasta izan zuten eta bide berria ireki.

Azken urteotan Eliza Katolikoak gaitzespen hura berrikusi eta deuseztatu nahia agertu du. Orain dela hamabost urte, Vatikanoko II. Kontzilioan agertu zen Galileo birgaitu edo erreabilitatu beharra; orain, azkenik, Apezpikuen azken Sinodoan berriz aurkeztu da arazo berbera; eta Joan Paulo II.aren beraren asmoa da nonbait behinbetirako Galileoren auzia ixtea eta kondenazioa baztertea.

Horretan gaude...

Zientziaren eta erlijioaren arteko etena

Hiru mende eta erdi pasa dira. Eta berriz hara itzuli? Ordutik beren bidea egin dute zientzia modernoek —bide luzea—; eta teologiak ere egina du berea; zientzia horiei esker, neurri handi batez. Baina eten bat gertatu zen orduan, eta oraindik ez da sendatu. Alde horretatik egokia —eta beharrezkoa— izan daiteke, Eliza katolikoak bere kondenazioa desezartzea.

Baina benetako amnistia gerta dadin, beharrezkoagoa da, seguruenik, bataren eta bestearen —"Ofizio Santuaren" eta Galileoren orduko arrazoiak ikustea eta kondenazioaren beraren sustraiak eta ingurua aztertzea.

Galileok bere teleskopioa zuen izarren ibilek ikusteko, eta esperientziako bestelako datu konkreturik ere bai: horien arabera, Kopernikoren teoria iraultzaileari eutsi zion, bere baieztapen bihurtuz. Baina seguruenik azkarregi bihurtu nahi izan zuen hipotesi oinarritu bat tesi finko. Gaurko zientziako jokabide egokiak datu gehiago eskatzen du noski baieztapen finikorik egin baino lehen.

Eliza katolikoak, bere aldetik, zientziak fedearen morroin izan behar zuela uste zuen, eta ez

GALILEO GALILEI AUZIPETAN

Zaharra itxi, berria ireki

zekien fedea bera eta hau adierazteko forma mitikoak nahiz zientifikoak bereizten.

Fedearen eta zientziaren arteko autonomia zen arazoa. Eta Galileo zientzilaria teologia egiten hasi zen, bere baieztapen zientifikoak zuzitzeko, "fenomeno fisikoan alorrean idazteunak ez du zeresanik" esaten zuenean, edota "Espiritu Santuak erakusten du, bai, zerura nola joan, baina ez zerua nolakoa den" jaulkitzen zuenean. Okerrean, gaurko teologiaren aldetik arrazoi zuela!

"Ofizio santuak", berriz, oso berekotzat zuen fedearen kutxa gordetzea, eta ez zuen arrazoiaren —eta zientziaren— autonomia ulertzen. Eta autonomiarik ezean, etena gertatu zen.

Zientzilaria bere zientzia baino aurrerago egitean eta teologiarik bere fedea dogmatismoaren gazteluan defenditzean, elkarrekin aurrez aurre topo egin zuten. Une batez teologiak irabazi zuen, zientzilaria bere gazteluan bahituz.

Auzi zaharra itxi, berria ireki

Gaurregun ez dio inori sustorik ematen ez trabarik egiten, Galileoren teoria iraultzaileak; horregatik auzi zaharra itxi daiteke. Eta itxi beharko du Elizak.

Galileo bera dago, ordea, auzipetan sartzeko zorian. Ia lau menderen ondoren, auzi berria prestatzen ari da: lehenengo hura baino sakonagoa eta zabalagoa.

Teoria konkretu baten defendatzaile izateaz gain, zientzia modernoaren aita da Galileo:

Baina hortxe piztu da, hain zuzen, gizonaren eskizofrenia ere: zientziak ematen dion mundu aseptiko eta matematikoaren eta berak bizi duen mundu "kutsatu" eta haragizkoaren arteko leizean.

behategiko eta laborategiko zientziaren aita, hain zuzen ere. Erljiioak eta teologiak bilduriko mundu mitikoaren sukalde beroa utziz, matematikak ordenaturiko mundu mekanikoaren laborategi hotzera pasa behar du zientzilaria. Beragandik urrundu egin behar du mundua, honen neurketa eta estudioa "neutralagoak" izan daitezten. Gizakiak bere kosmoarekiko kidedasuna alde batera utzi behar du, zientzia lantzekoan. Distantzia sortu. Aztergaia isolatu. Eta hortik aterako bide da jakintza garbia eta objektiboa, kutsatu gabea.

Hau da Galileok emaniko zientzia jatorraren metodoa. Hortik ibili da zientzia modernoa, azken lau mendetan: Gizonik gabeko mundu batetan. Baina hortxe piztu da, hain zuzen, gizonaren eskizofrenia ere: zientziak ematen dion mundu aseptiko eta matematikoaren eta berak bizi duen mundu "kutsatu" eta haragizkoaren arteko leizean.

Eta horren aurrean, gaurko gizarteak, gizakiaren gizatasunaren izenean eta ez inolako dogma sakraturen izenean, berriz ere auzitara eraman nahi du Galileo Galilei. Ordukoa baino askozaz larriagoa da oraingo auzigaia. Mundua gizatiartu eta gizakia mundutartu, mundueta gizakia biak elkarganatu: hau da Galileo berriz auzitara eraman dutenen arrazoibidea.

Erljiioa ere zientziaren aztergai

Oraingoan ez du erlijioak, ez fedea, zientzia auzipetan jarri. Zientziaren filosofiak berak jarri du, eta bereziki Fenomenologiak, Husserl eta Merlau-Ponty buru direla. Antropologiak epaituko du.

Eta ez Fenomenologia eta ez Antropologia dira dogmazale. Galileo juzgatzen baldin bada, ez de lau mendetan atzera jotzeko eta zientzia modernoa ukatzeko; baina bai horren mitoa desegiteko eta horren balioa erlatibotzeko.

Eta zein da erlijioaren lekua egoera berri honetan? Filosofiaren eta Antropologiaren eskuetik, zientziaren kontrako mengantzan hartuko ote du orain?

Ezer lortu baldin bada azken lau mendeotan, zientziaren autonomi estatutua da. Inork ez luke hori auzitan jarri behar. Erljiioak eta teologiak zientzia beren morrontzaperan eraman nahiko balute, zientzia matematikoa eta haragizko zientzilaria, biak, altxatuko lirategi kontra, Antropologiaren laguntzarekin.

Filosofiak Galileori jarri dion auzi berria, zientzia modernoa eta erlijioa elkarrekin bakeatzeko egintza ("acto de conciliación") iruditzen zait. Aspalditxo zientziak (psikologiak, soziologiak, antropologiak) bere aztergaitzat hartu du erlijioa. Hau da seinalerik onena. Hortxe baieztatzen du zientziak erlijioarekiko bere autonomia; baina, bestalde, hortxe neurtzen da mitoaren eta arrazoiaren, estatistikaren eta fenomenoen, experimentuaren eta giza esperentziaren, zientziaren eta erlijioaren arteko hurbildubeharra.

Erljiiozko gertakariaren giza zientzia auzi zaharraren eta berriaren irtenbide bat da.

Paulo Agirrebaltzategi